

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м. Глухів
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
В.М.Боронос
« » 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Особливості формування власних, позикових і залучених джерел коштів
промислових підприємств

Освітній ступінь “Бакалавр”

Спеціальність 072 – “Фінанси, банківська справа та страхування”

Керівник роботи:

(підпис)

І.В. Басанцов

Студент:

(підпис)

А.В. Ватулка

Група:

Фдн-61гл

Суми 2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 29 с.; 4 табл., 9 рис.; 41 джерело.

Актуальність теми роботи

Фінансові ресурси організації, як відомо, діляться на власні і позикові. Позиковими ресурсами вважаються кредити, облігаційні позики, бюджетні асигнування. Внутрішні і зовнішні джерела формують ресурси компанії. Прибуток є головним внутрішнім джерелом, вона розподіляється за рішенням управлінських органів організації.

Об'єкт дослідження – процес управління власними, позиковими та залученими коштами підприємства.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають при формуванні та використанні капіталу підприємства.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, факторний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується теоретична сутність та змістовне наповнення поняття джерел фінансування підприємств. У другому розділі наведено теоретико-методологічний інструментарій управління фінансовими ресурсами підприємства. У третьому розділі розглянуто напрями вдосконалення системи управління власними та позиковими коштами підприємства.

При написанні роботи використовувались матеріали періодичних видань, монографії, фінансова звітність.

**ВЛАСНІ КОШТИ, ПОЗИКОВІ КОШТИ, СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ,
НЕРОЗПОДІЛЕНИЙ ПРИБУТОК, КРЕДИТИ.**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.....	7
1.1 Роль та місце власного та позикового капіталу у системі фінансового забезпечення підприємств.....	7
1.2 Класифікація та структура власних, позикових та залучених коштів підприємства.....	10
2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	13
2.1 Особливості формування власного та позикового капіталу підприємства.....	13
2.2 Практичні підходи до оцінювання ефективності управління власними та позиковими коштами на прикладі ПАТ «Технологія».....	16
3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ ТА ПОЗИКОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	19
3.1 Оптимізаційні підходи до вибору джерел фінансування власних оборотних коштів.....	19
ВИСНОВКИ.....	21
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	23

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансові ресурси організації, як відомо, діляться на власні і позикові. Позиковими ресурсами вважаються кредити, облігаційні позики, бюджетні асигнування. Внутрішні і зовнішні джерела формують ресурси компанії. Прибуток є головним внутрішнім джерелом, вона розподіляється за рішенням управлінських органів організації. Амортизаційні відрахування займають важливе місце в складі внутрішніх джерел. Залучення позикових коштів - звичайне явище в умовах ринкової економіки.

Під власним капіталом розуміють кошти, які вкладаються власниками підприємства в момент його створення і сформувався в процесі накопичення доходів і результатів власної діяльності. До його складу входять статутний капітал, накопичений капітал (резервний і додатковий капітали, нерозподілений прибуток) та інші надходження.

Перевагою власних коштів є зменшення ризику банкрутства і гарантія більш стабільного фінансового стану. Відмінною рисою є те, що він піддається великому ризику і вкладається на тривалий термін. Чим більше його перевага над позиковим капіталом, тим більша фінансова стійкість підприємства і тим воно привабливіше для кредиторів. Однак оплачувати діяльність організації тільки власним капіталом не завжди рентабельно. Організація має коефіцієнт автономії 1, тобто вона використовує власний капітал, не може збільшувати прибуток за рахунок вкладеного капіталу.

Позиковий капітал - це капітал, отриманий у вигляді боргового зобов'язання на умовах платності, терміновості і поворотності. До довгострокових зобов'язань можна віднести облігації, векселі, лізингові зобов'язання. Як правило вони є джерелом формування основних засобів та нематеріальних активів і знаходяться в активах підприємства більше одного року. Короткостроковими є зобов'язання з терміном виконання менш одного року. До них можна віднести позикові кошти, кредиторську заборгованість, доходи майбутніх періодів та інші зобов'язання.

Об’єкт дослідження – процес управління власними, позиковими та залученими коштами підприємства.

Предмет дослідження – економічні відносини що виникають при формуванні та використанні капіталу підприємства.

Методи дослідження – розрахунково-аналітичний, табличний, факторний аналіз.

У першому розділі дипломної роботи аналізується теоретична сутність та змістовне наповнення поняття джерел фінансування підприємств. У другому розділі наведено теоретико-методологічний інструментарій управління фінансовими ресурсами підприємства. У третьому розділі розглянуто напрями вдосконалення системи управління власними та позиковими коштами підприємства.

Основою виконання роботи стали навчальні посібники, підручники, методичні матеріали з питань управління активами і пасивами підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності. В якості інформаційних джерел використовувались дані періодичної літератури, статистичні дані підприємств і організацій, мережа Інтернет і інших джерела.

1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Роль та місце власного та позикового капіталу у системі фінансового забезпечення підприємств

В сучасних умовах значно збільшується роль фінансів у функціонуванні підприємств в системі господарювання. Для здійснення своєї діяльності підприємства використовують ряд ресурсів, серед яких: матеріальні, трудові, фінансові, грошові кошти. Найбільш складною з фінансових категорій виступають «фінансові ресурси». Так як, фінансові ресурси тісно пов'язані з поняттям фінанси, то дослідження змісту фінансових ресурсів вітчизняних і зарубіжних вчених проходили в рамках теорії фінансів.

Фінансове забезпечення господарюючою діяльністю має визначальне значення, особливо в періоди коли необхідні великі обсяги фінансових ресурсів, проте формування цих ресурсів ускладнюється дією як зовнішніх так і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів належать: нестабільність на фінансовому ринку, що безпосередньо гальмує розвиток підприємницької діяльності, а також пошук і створення фінансових ресурсів для її здійснення.

У сучасних умовах кожне підприємство самостійно вибирає джерела фінансування для здійснення своєї діяльності. Використовуються ті джерела, які найпростіше залучити і є найбільш вигідними в застосуванні. У реальному житті найчастіше немає можливості розділити джерела фінансування для придбання конкретного виду активу відповідно до терміну його застосування, тому підприємство використовує різні джерела фінансування для придбання будь-якого активу. Це забезпечує гнучкість управління своїми джерелами фінансування та сприяє підвищенню ефективності використання активів і капіталу.

Наукові та законодавчі джерела дають багато визначень власному позиковому та залученому капіталу підприємства. Наприклад, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» власний капітал

визначається як «...різниця між активами і зобов'язаннями підприємства». Згідно цього Закону зобов'язання визначаються як: «...заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [9]».

Згідно сайту Вікіпедії: «...власний капітал компанії, акціонерний капітал (англ. Equity, ownership equity) — Капітал, створений за рахунок: 1) інвестицій у власний капітал і 2) нерозподіленого прибутку компанії. Залишкова вартість (чиста вартість) активів компанії, яка залишається після погашення всіх її зобов'язань, тобто це різниця між активами і зобов'язаннями компанії. Претензії (вимоги) з боку інвесторів у власний капітал на частку в чистому прибутку підприємства і в його активах. Сума звичайних і привілейованих акцій компанії. Власний капітал показує частку майна підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Власний капітал підприємства — це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями [6]».

Також, у Вікіпедії запозичений капітал це «...заборгованість (англ. *debt*) — грошові суми або інше майно, яке фізична особа або організація заборгувала іншій приватній особі або організації. Запозичений капітал — це сукупність позичкових коштів, використання яких забезпечує зростання вартості, приносить фірмі прибуток, тобто які використовуються фірмою як капітал. Запозичений капітал складається з банківських довгострокових та короткострокових кредитів, кредиторської заборгованості фірми перед партнерами, працівниками, бюджетом. Запозичені кошти необхідно використовувати, коли фірмі бракує власних джерел для фінансування розвитку бізнесу, інновацій, модернізації виробництва тощо. Потреба в цих коштах пов'язана також із фінансуванням оборотного капіталу, бо фірмі може бракувати власних оборотних коштів [11]».

Дещо відмінним є поняття залучених коштів: «...залучені кошти — кошти, прямо або опосередковано отримані на зворотній основі від фізичних осіб та/або юридичних осіб, отримані залишки фінансових активів, які виникли в ре-

зультаті здійснення звичайної господарської діяльності в інтересах цих осіб. До залучених коштів не належать кошти, отримані у вигляді внесків до капіталу кредитної установи, у тому числі субординований капітал, отримані від кредитних установ за кредитними договорами, а також кошти, отримані з місцевих та державних бюджетів фінансовими установами — юридичними особами публічного права [10]».

Різні аспекти формування фінансових ресурсів підприємств також розглядаються в роботах авторів Сумського державного університету [35, 31, 38, 19, 5, 32, 37, 23, 22, 33, 26, 8, 18, 17, 13, 14, 40, 12, 41, 16, 15, 20].

Частоту використання цих термінів, тобто, інтерес дослідників в запитах пошукової системи Google, можна проаналізувати із використанням програмного продукту Google Trends (рис. 1.3). Аналіз показує значно більший інтерес до питань формування та використання власного капіталу підприємств.

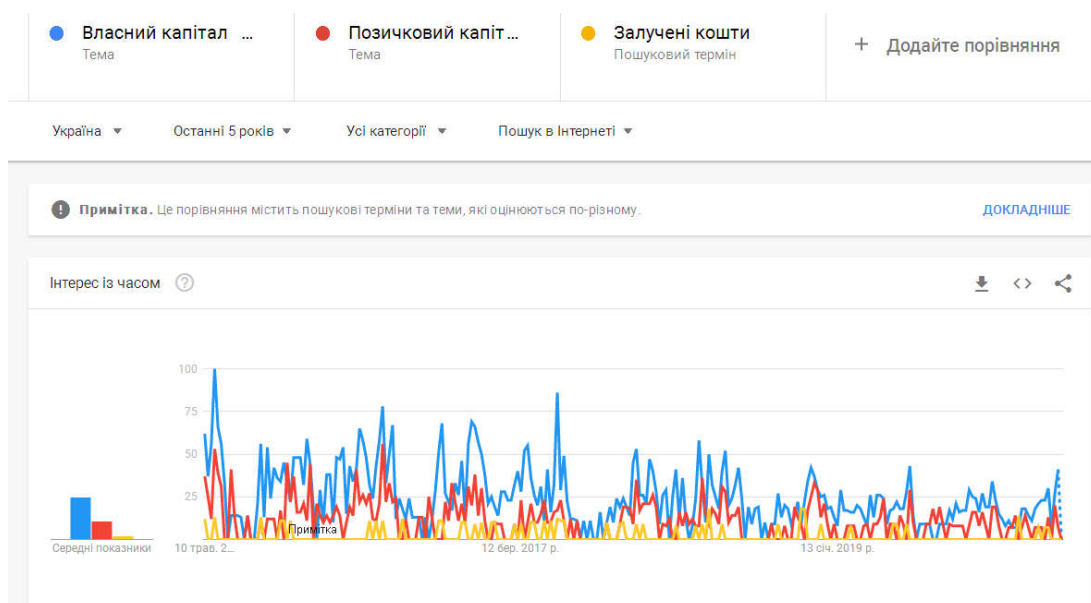

Рисунок 1.1 – Обсяги пошукових запитів на тему власні кошти, позикові кошти та залучені кошти

Таким чином, поняття фінансових ресурсів є дуже важливою категорією в здійсненні діяльності будь-якого підприємства. Фінансові ресурси - це сукупність грошових коштів підприємства (власних, позикових і залучених), які знаходяться в його розпорядженні і служать для подальшого функціонування ор-

ганізації, з метою отримання прибутку, підвищення конкурентоспроможності, а також забезпечення його фінансових потреб. Фінансові ресурси постійно знаходяться в русі, їх відмітними рисами від інших ресурсів є: грошова форма існування, приналежність до конкретного суб'єкта, ефективне використання для отримання прибутку і економічного зростання організації. Піклуючись про фінансову стійкість і стабільність, організації особливо важливо ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, вірно розподіляючи їх по видам діяльності і в часі.

1.2 Класифікація та структура власних, позикових та залучених коштів підприємства

Власні фінансові ресурси, що існують у суб'єктів господарювання, розподіляються на внутрішні і зовнішні. Фінансові ресурси, що залучаються ззовні акумулюються за рахунок внесків учасників, емісії цінних паперів і т.п. До цих ресурсів належать статутний капітал а також додатковий капітал. Під час діяльності підприємства утворюються внутрішні фінансові ресурси, що представляють собою нерозподілений прибуток та резервний капітал. Структура власного капіталу підприємства подана на рисунку 1.2.

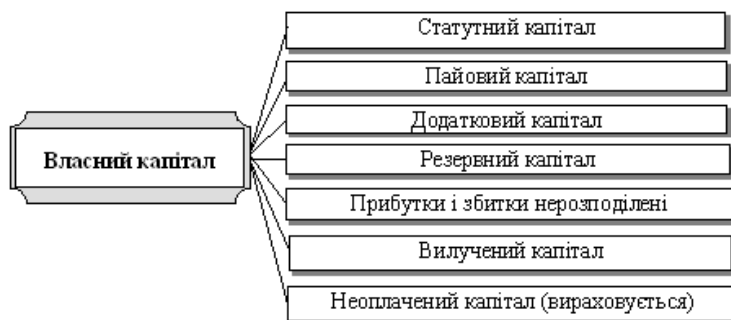

Рисунок 1.2 – Класифікація власного капіталу підприємства [30].

Дещо більш розширену класифікацію має позиковий капітал (рис. 1.3). До його складу відносяться довгострокові та короткострокові зобов'язання, до яких належать банківські кредити, кредиторська заборгованість, видані векселя.

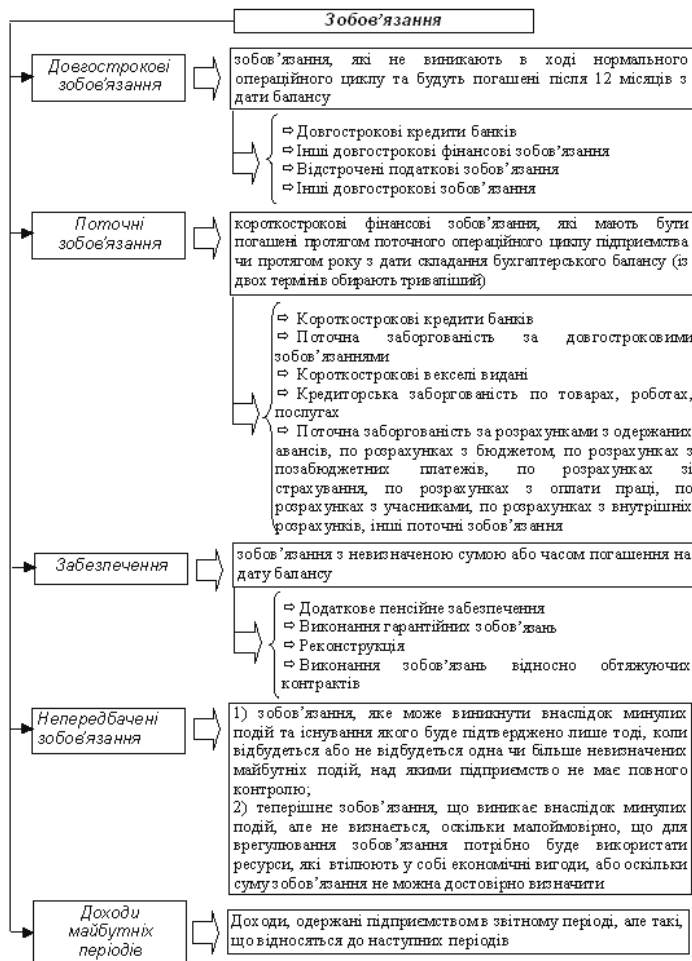

Рисунок 1.3 – Структура позикового капіталу підприємства

Балансування власних і позикових коштів починається з підвищення рівня організації бізнес-процесів усередині підприємства. Використання такого інструменту як фінансовий леверидж, тобто підвищення обсягу ресурсів, що знаходяться під управлінням організації за рахунок позикових коштів, аналогічно підвищенню ставок в азартних іграх: можливий виграш тим більше, чим вище ставки, але і в разі програшу збитки будуть більше. Безпечно і з вигодою це можна робити тільки при високому рівні менеджменту, планування та ефективності виробництва, коли є повна впевненість, що кожна узятую гривню буде вкладено в потрібні активи, що перебувають в обігу з оптимальною швидкістю, а неефективні витрати відсутні.

Особливостями позикового капіталу, що мають бути враховані в процесі управління є досягнення відповідного рівня фінансового левериджу з одночас-

ною мінімізацію фінансових ризиків. Особливо це стосується невеликих підприємств де з високим рівнем фінансового левериджу де невеликі зміни фінансового результату можуть сплати відсотків і податків тягне за собою більш суттєву зміну чистого прибутку.

Залучення позикових коштів для збільшення авансованого капіталу повинно здійснюватися при високому рівні організації виробництва, контролю та управління фінансами. Варто зазначити, що розрахунок різних варіантів структури джерел, проводиться шляхом підбору параметрів факторної моделі. Потім з прорахованих варіантів вибирається середньострокові цільові показники, які узгоджуються з фінансової, дивідендної, виробничої і маркетингової політиками, прийнятими в компанії.

Показники складу власного та позикового капіталу підприємств за видами економічної діяльності у 2019 році представлено в таблиці 1.1

Таблиця 1.1 – Показники пасивів підприємств за видами економічної діяльності, (млн.грн.)

	Пасив						Баланс	
	власний капітал		довгострокові зобов'язання і забезпечення		поточні зобов'язання і забезпечення			
	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.	на 1 січня 2019р.	на 30 вересня 2019р.
Усього	2129175,9	2164013,1	1040878,2	1017235,5	3447438,9	3494769,3	6617498,5	6676021,9
сільське, лісове та рибне господарство	1507,5	1419,6	1153,5	1339,6	9692,9	11862,3	12353,9	14621,5
промисловість	791108,7	864621,2	480836,1	464403,1	1746698,5	1757009,6	3018648,0	3086035,5
будівництво	9783,5	13604,5	34939,1	35756,6	101164,9	116710,4	145887,5	166071,5
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	60504,5	108234,1	134468,3	117230,0	1059991,8	1109619,2	1254964,6	1335083,3
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	550035,2	489619,5	164427,8	158189,0	185100,9	174090,3	899564,2	821899,1
тимчасове розміщення й організація харчування	-2363,4	340,2	12530,6	11069,0	9034,1	8579,6	19201,3	19988,8
інформація та телекомунікації	27656,8	35345,7	37785,5	36670,3	56962,3	56778,0	122404,6	128794,0
фінансова та страхова діяльність	26882,5	31416,3	58497,6	62438,4	21537,1	23847,4	106917,7	117702,1
операції з нерухомим майном	23083,9	32716,8	65434,7	62408,3	55370,8	60025,3	143889,4	155150,4
професійна, наукова та технічна діяльність	433657,6	384833,2	36606,7	54287,0	167031,3	140589,1	637295,6	579709,3
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	190483,3	183886,6	4770,0	4517,8	22999,1	23192,2	218252,4	211598,7
освіта	1237,4	1255,5	145,1	142,1	226,2	290,0	1608,7	1687,6
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2444,8	2875,4	2449,5	2612,1	2187,9	2621,9	7082,2	8109,4
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	10410,0	10563,3	6787,2	6101,9	8697,7	8868,6	25894,9	25533,8
надання інших видів послуг	2743,6	3281,2	46,5	70,3	743,4	685,4	3533,5	4036,9

Підприємства капіталомістких галузей, у яких майно є головним активом, найчастіше фінансуються за рахунок позикових коштів. Підприємства ж, які стосуються галузям, що спирається на нематеріальні активи, для фінансування в основному використовують власні кошти.

2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Особливості формування власного та позикового капіталу підприємства

В умовах нестабільності ринків найбільш реальним методом фінансового забезпечення господарської діяльності організацій промисловості залишається застосування методу самофінансування як найбільш доступного і щодо надійного. Однак у більшості підприємств, що працюють в сфері промисловості, які використовували, в значній мірі, власний капітал може виникнути ситуація, коли власних коштів недостатньо для самофінансування. У цих випадках доцільно застосовувати такі методи як цільове фінансування, пільгове фінансування, оренда. На жаль, ці методи не завжди доступні середнім і, особливо, малим господарюючим суб'єктам.

Аналізуючи складові власного капіталу можна зазначити, що основну частину його становить статутний капітал, який формується при заснуванні підприємства та періодично змінюється, як правило в бік збільшення. Складові статутного капіталу, що формують його наповнення наведено на рисунку 2.1.

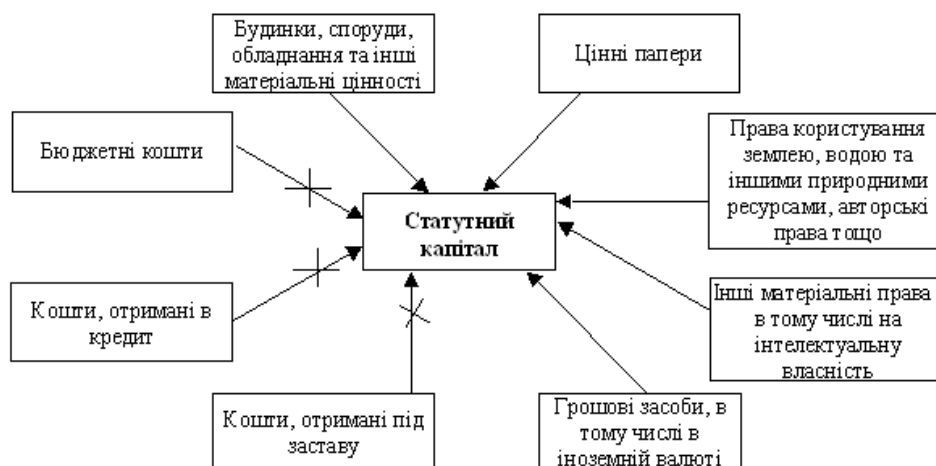

Рисунок 2.1 – Складові статутного капіталу [30]

На сьогоднішній день найбільш поширеною організаційно-правовою формою підприємницької діяльності є акціонерне товариство. Досить просто подивитися на список найбільших компаній світу, щоб переконатися, що переважна більшість з них - акціонерні товариства. Головним достоїнством акціонерного товариства є його здатність шляхом об'єднання коштів кількох учасників або осіб здійснювати такі проекти, які будуть не під силу компаніям інших форм організації, таких як товариство з обмеженою відповідальністю і т.д.

В акціонерних товариствах початковий капітал, званий акціонерним, формується особливим чином. Він утворюється за допомогою випуску і продажу акцій і при цьому є невід'ємною частиною фінансового ринку (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Технології емісії акцій в акціонерному товаристві

Одним з варіантів фінансування діяльності підприємства є допомога держави. Однак, в умовах фінансово-економічної кризи його можливості обмежені і тому для підприємств самофінансування є основним джерелом поповнення фінансових ресурсів. Разом з тим, важливим джерелом формування фінансових ресурсів є банківські кредити. Якщо господарюючий суб'єкт є надійним позичальником протягом багатьох років, то можливі ситуації, коли банки можуть надавати кредити на більш вигідних умовах. Для великих промислових корпорацій, крім банківського кредитування, розміщення облігацій може бути більш

привабливим варіантом для формування фінансових ресурсів. Це пояснюється тим, що терміни і обсяги залучених ресурсів будуть більш вигідними, ніж при використанні банківських кредитів.

Незважаючи на різноманітність джерел фінансування промислових підприємств, на сьогодні існують проблеми їх формування. Ще на стадії становлення промислового підприємства через низький початковий капітал виникає проблема з власними фінансовими ресурсами для формування основного і оборотного капіталу. Недолік власних коштів промислових підприємств знижує їх можливості по самофінансуванню, основним джерелом якого виступає накопичений прибуток. Найбільш розповсюджені форми залучення позикових коштів наведено на рисунку 2.3.

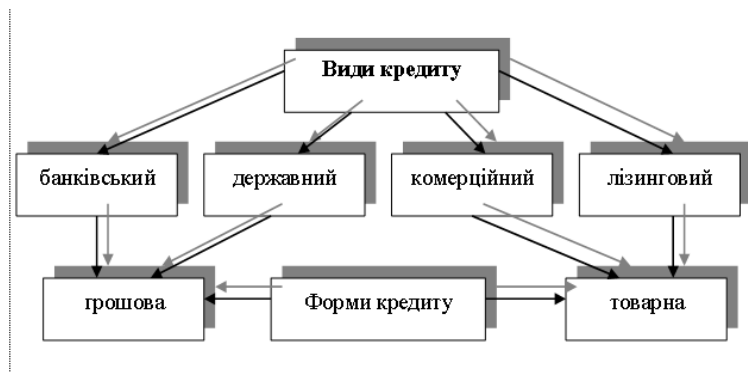

Рисунок 2.3 – Форми кредитування підприємств

Крім того, таке залучене джерело фінансування, як фінансова підтримка, передбачена законодавством, у вигляді надання субсидій, бюджетних інвестицій також малодоступна, так як у державних програм є конкретні вимоги і умови, яким безліч підприємств не відповідають.

Будь-яке підприємство залучає позиковий капітал з метою вирішення конкретних завдань і проблем, тобто має на увазі його використання в конкретній економічній ситуації, пов'язаної з дефіцитом власних коштів. Для того щоб підібрати найбільш оптимальні фінансові інструменти, зупинившись на тому чи іншому джерелі позикового фінансування, рекомендується оцінити можливість використання кожного з них з точки зору таких параметрів, як вартість, доступність, ризик та інші.

2.2 Практичні підходи до оцінювання ефективності управління власними та позиковими коштами на прикладі ПАТ «Технологія»

Підприємство ПАТ «ТЕХНОЛОГІЯ» «...спеціалізується на виготовленні упаковки для харчової промисловості та виробництва напоїв. Підприємство займає міцні лідируючі позиції у виробництві пакувальних матеріалів. Експорт продукції здійснюється в більше ніж 60 країн світу. Діяльність підприємства заснована на якості виробленої продукції, яку забезпечують лінії провідних світових виробників, спрямована на комплексний підхід до надання послуг, що передбачає розробку дизайну, пошук найбільш вдалого технологічного рішення для виробництва продукції та її доставки замовнику [27]». Складові фінансової звітності цього підприємства наведено в додатку А.

Для визначення ефективності управління формуванням власних та позикових коштів необхідно проаналізувати пасив балансу підприємства [1]. На рисунку 2.4 наведено динаміку структури власного та позикового капіталу.

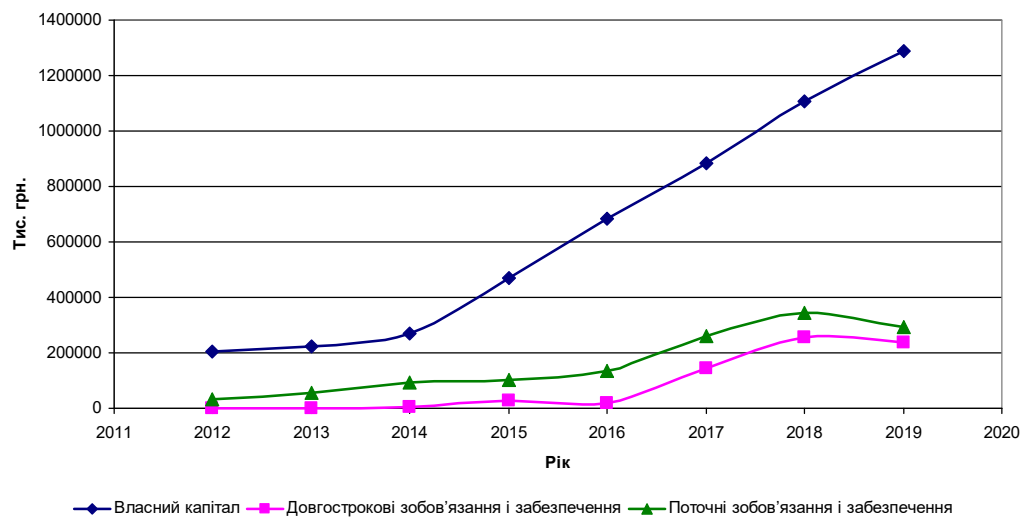

Рисунок 2.4 – Динаміка власних та позикових коштів підприємства

Рисунок показує, що починаючи з 2014 року спостерігається стрімке зростання власного капіталу, яке відбувається за рахунок зростання нерозподіленого прибутку. Разом з тим зростання заборгованості відбувалось у періоди 2016-18 рр, після чого вона знов почала зменшуватися. Таким чином підприєм-

ство з одного боку збільшує фінансову стійкість, а з іншого не зовсім раціонально використовує нерозподілений прибуток. Структурно власний капітал на 96% складається із нерозподіленого прибутку (рис. 2.5).

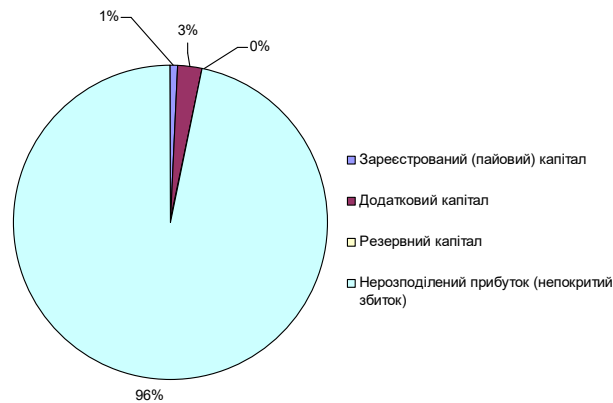

Рисунок 2.5 – Структура власного капіталу

В сучасних умовах економіки складно однозначно відповісти на питання, який капітал (власний або позиковий) доцільніше використовувати для фінансування бізнесу, яке повинно бути раціональне співвідношення між цими групами капіталу. Досягти оптимального співвідношення між фінансовим ризиком і рівнем прибутковості за рахунок залучення позикових джерел можна, керуючись результатами розрахунку ефекту фінансового левериджу. Можна проаналізувати коефіцієнт фінансового левериджу, який розраховується як співвідношення позикових та власних коштів. Його динаміка наведена на рисунку 2.6.

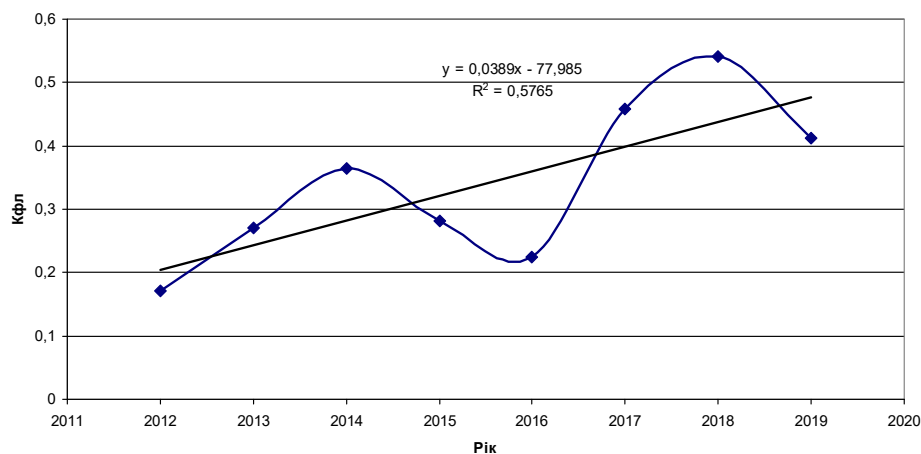

Рисунок 2.6 – Коефіцієнт фінансового левериджу

Фінансове становище може вважатися стабільним, якщо коефіцієнт становить не менше 0,5. Іншими словами, половина активів сформована за рахунок власних коштів організації. Це значення коефіцієнта концентрації капіталу передбачає, що всі зобов'язання можуть бути покриті за рахунок власних коштів. Збільшення цього показника означає незалежність від сторонніх фінансових вкладень. У той же час зниження цього коефіцієнта свідчить про ослаблення фінансової стійкості. В результаті, чим вище коефіцієнт, тим надійніше фінансове становище компанії. Коефіцієнт автономії є основною і найширшу оцінку, яку можна використовувати, щоб спробувати оцінити ризик кредитора.

Використання залучених коштів також має свої труднощі. Не завжди представляється можливим застосовувати таке джерело, як випуск акцій. Причиною цього стають високі витрати, пов'язані з необхідністю оцінки майна підприємств, як діючих, так і знову утворених, оскільки вартість аудиторських послуг при складанні проміжних звітів дуже значна..

3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМИ ТА ПОЗИКОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Оптимізаційні підходи до вибору джерел фінансування власних оборотних коштів

Аналіз фінансової звітності, що проводиться внутрішніми і зовнішніми користувачами, виступає найважливішою складовою обґрунтування прийнятих ними управлінських рішень. Інформаційний потенціал звітних даних розкривається в процесі економічної діагностики фінансового стану, ключовим напрямом оцінки якого є фінансова стійкість. Висока практична значущість питань застосування методичного інструментарію визначення базових показників фінансової стійкості дозволяє висунути їх в якості предмета масштабної наукової дискусії і конкретизувати в рамках мети цієї роботи, що полягає в обґрунтуванні оптимального алгоритму розрахунку величини власних оборотних коштів.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання комплексу завдань, в складі яких - розгорнута інтерпретація економічного сенсу досліджуваного показника, аналіз альтернативних особливостей його застосування в системі аналітичних розрахунків, формування авторських висновків і пропозицій в області методики параметричної оцінки власних оборотних коштів організації. В якості фундаментальної основи наукового дослідження були обрані методи порівняння, моделювання, наукових абстракцій, синтезу і компілювання.

На практиці основна проблема виникає при визначенні величини власних оборотних коштів, так, як і власні і позикові джерела коштів можуть використовуватися при фінансуванні та необоротних, і оборотних активів. Прийнято вважати, що необоротні активи створюються за рахунок власних джерел коштів або довгострокових кредитів, а оборотні за рахунок короткострокових. Але це не завжди так. Буває, що компанія не здатна протягом 12 місяців повернути всю суму кредиту, тоді вона бере кредит для поповнення обігових коштів терміном на 1,5 - 2 роки. Трапляється, і протилежна ситуація, організація очікує, що про-

тягом найближчого часу надійдуть необхідні кошти під придбання необоротні активи. Тоді компанії вигідно взяти короткостроковий кредит, так як відсотки по ньому найчастіше нижче, ніж за довгостроковим.

При витрачанні грошових коштів, що знаходяться на розрахунковому рахунку, компанія не поділяє їх на власні і позикові, тому встановити, яка частина короткострокового кредиту або позики була спрямована на придбання оборотних коштів або необоротних, яка частина оборотних коштів була придбана за рахунок власних коштів, а яка за рахунок позикових, часто не представляється можливим. Будь-яка спроба вивести правило розподілу не відобразить реальну ситуацію, так як навіть сама компанія при здійсненні платежів не керується категоріями власних і позикових коштів.

Чи не знижуючи практичної цінності розробок в області розвитку методичного інструментарію аналітичної оцінки фінансової стійкості організації та їх ролі для наукової дискусії, відзначимо, що, на нашу думку, модифікація традиційного алгоритму розрахунку величини власних оборотних коштів спотворює оцінку фінансової стійкості підприємства і створює ризик прийняття користувачами невірних управлінських рішень. Відправною точкою в традиційному підході виступає ідея про те, що максимальний рівень фінансової стійкості досягається організацією, зобов'язання якої не перевищують величини її ліквідних активів.

В умовах застосування альтернативного методу з розрахунку показника власних оборотних коштів виключається частина необоротних активів, профінансованих за рахунок позикового капіталу. Разом з тим погашення кредитних ресурсів, отриманих на цілі інвестиційного розвитку компанії, буде здійснюватися зі складу її оборотних коштів, що в поточній перспективі вимагає резервування на ці цілі частини поточних активів. Зазначені аспекти відображають економічну сутність показника власних оборотних коштів і в повній мірі реалізовані в загальноприйнятому підході до їх визначення.

ВИСНОВКИ

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що при формуванні структури капіталу слід враховувати її вплив на рівень рентабельності активів і власного капіталу, рентабельності витрат, фінансової стійкості та платоспроможності, господарських ризиків. Від структури капіталу залежить стабільність фінансового забезпечення для розвитку, і як наслідок ефективності всієї діяльності підприємства.

Головним джерелом формування майна будь-якої організації є власний і позиковий капітали. Якщо організація використовує тільки власні кошти, то вона має високу фінансову стійкість, але при цьому обмежує темпи розвитку. Позикові кошти дозволяють організації збільшити фінансову рентабельність і розширити активи. При цьому, якщо обсяг позикових коштів значно збільшується з кожним періодом, то це говорить про те, що організація стає менш платоспроможною. Таким чином, найбільш гостро постає питання про оптимальний формуванні та управлінні власним і позиковим капіталами в організації. Управління капіталом ґрунтується на системі способів, методів та інструментів розробки управлінських рішень, необхідних для оптимального формування капіталу, а також ефективного його використання в різних сферах діяльності організації. Капітал протягом всього господарського життя організації знаходиться в безперервному обороті. Послідовно грошова форма переходить в матеріальну, потім приймає різні форми товарів, продукції і, нарешті, капітал набуває своєї первинної грошову форму. Тому найбільш важливим є управління капіталом на всіх стадіях перетворення капіталу.

У теперішній час проблеми формування капіталу, як і його управління, займають важливе місце в системі ефективного використання капіталу. Залежно від джерел формування, капітал ділиться на власний і позиковий. Формування власного капіталу відбувається за рахунок власних коштів організації. Достатня величина капіталу свідчить про збільшення фінансової стійкості ор-

ганізації. Позитивною рисою даного виду капіталу є те, що власник має повне право розпоряджатися своїми ресурсами.

При формуванні позикового капіталу організації необхідно дати оцінку фінансового стану, фінансових ресурсів і прийняти вірне рішення. Але при високих ставках кредитування, залучення позикових коштів стає нераціональним. Для деяких організацій вартість залученого капіталу обходиться набагато дешевше, ніж вартість власного капіталу. Тим самим, позикові фінансові ресурси представляють собою грошові кошти, надані організації у тимчасове користування, з подальшим поверненням.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Веб-сайт. URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/00220477>.
2. Бичкова Н.В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр.* – № 1 (48). – О. : Одеський нац. екон. ун-т, 2013. С. 16–23.
3. Богма О. С., Павлова А. С. Особливості управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств. *Вісник Запорізького національно університету*. 2012. № 1 (13). С. 195-199.
4. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40–44.
5. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст] : звіт про НДР (остаточний) / кер. О.О. Захаркін. - Суми : СумДУ, 2018. - 79 с.
6. Власний капітал компанії. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%B_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97.
7. Дорошенко А. П., Дорошенко О. О., Гуркаєва К. М. Теоретико-методичні підходи до обґрунтування методів оптимізації структури капіталу підприємств. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua>.
8. Дослідження кон'юктури інвестиційного ринку України : звіт про НДР (заключний) / Кер. І.В. Кобушко. - Суми : СумДУ, 2011. - 114 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/27284>.
9. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року

№ 996-XIV. Законодавство України. URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

10. Залучені кошти. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія.* URL :
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BB%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82%D0%B8#cite_note-1.

11. Запозичений капітал. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія.* URL :
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB.

12. Захаркін О. О. Оцінка ризикостійкості підприємства при управлінні його інноваційним розвитком. *Економічний простір.* 2015. № 98. С. 165-176.

13. Захаркін О. О. Порівняльна характеристика концепцій управління підприємством в системі його інноваційної діяльності. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки.* 2014. № 4. С. 53–59.

14. Захаркін О. О. Роль інновацій у нарощенні вартості українських підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2014. №3. С. 90–101.

15. Захаркін О. О. Харченко М. О. , Івахнова А. Л. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств у контексті інноваційного розвитку регіонів. *Механізм регулювання економіки.* 2012. №4. С. 216–221.

16. Захаркін О. О. Фактори формування вартості в контексті вартісно-орієнтованого підходу управління підприємством. *Бізнес Інформ.* 2014. №7. С. 208–214.

17. Захаркін О.О. Еколого-економічна оцінка технологічних рішень в машинобудуванні: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / О.О. Захаркін. - Суми, 2003. - 22 с.

18. Захаркін О.О. Мякота Т.С. Шляхи оптимізації споживчого кредитування в Україні в умовах фінансово-економічної кризи. *Фінансово-кредитна*

діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. 2010. № 1 (8). С. 79-84.

19. Захаркін, О.О. Вартісно-орієнтоване управління інноваційною діяльністю підприємств: методологічні засади, світовий та вітчизняний досвід [Текст] : монографія / О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2015. - 400 с.

20. Захаркіна Л. С. Система стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*. – 2009. № 4 (20). С.73–76.

21. Івко А. В. Організаційно-економічний механізм функціонування та управління структурою капіталу підприємств. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 3. С. 41-43.

22. Інвестиційно-фінансові механізми еколого-орієнтованого розвитку регіонів [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. С.В. Похилько. - Суми : СумДУ, 2014. - 50 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39515>.

23. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заклучний) / Кер. М.В. Костель. - Суми: СумДУ, 2015. - 84 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>.

24. Оборотні активи. *Навчальні матеріали онлайн* : веб-сайт. URL: https://pidruchniki.com/19570411/finansii/oborotni_aktivi.

25. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

26. Оцінка ефективності та оптимізація діяльності фінансових посередників = Еволюція процесу становлення та сучасні тенденції розвитку фінансового посередництва: звіт про НДР (проміжний)/ Кер.: П.М.Рубанов. - Суми: СумДУ, 2012. - 60 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/32640>.

27. ПАТ "Технологія". Веб-сайт : <https://technologia.com.ua/pro-kompaniyu/>.

28. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підруч. / [А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.; керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

29. Поняття і класифікація пасивів підприємства. *lektsii.org*. Веб-сайт. URL : <https://lektsii.org/14-14587.html>
30. Поняття та складові власного капіталу. *buklib.net*. Буковинська бібліотека. Веб-сайт. URL : <https://buklib.net/books/25347/>
31. Роль інноваційної діяльності у формуванні вартості промислових підприємств [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. О.О. Захаркін. - Суми: СумДУ, 2016. - 114 с.
32. Теоретико-методичні засади відповідального портфельного інвестування як інструменту фінансового забезпечення сталого розвитку економіки [Текст]: звіт про НДР (проміжний) / кер. Д.В. Леус. - Суми: СумДУ, 2016. - 99 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/67799>.
33. Теоретико-методологічні засади управління фінансами урбанізованого простору на місцевому рівні = Теоретико-методологічні засади узгодження фінансових інтересів суб'єктів соціального партнерства на місцевому рівні: звіт про НДР (проміжний) / Кер. К.В. Ілляшенко. - Суми: СумДУ, 2013. - 33 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/35419>.
34. Тютюнник Ю.М. Тютюнник С.В. Оцінювання оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу підприємств. *Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки*. 2010. Вип. 99. С. 229–234.
35. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємства: звіт про НДР (заключний)/ Кер.: І.Д. Скляр. - Суми: СумДУ, 2012. - 54 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34465>.
36. Фінансовий аналіз. Модульний курс : [навч. посіб.] / [Я.П. Квач, Г.В. Кошельок, О.М. Терещенко, Г.В. Юр'єва] ; за ред. О.С. Редькіна. – О. : ТОВ «Елтон», 2010. – 470 с.
37. Фінансово-економічне обґрунтування екологічно спрямованого інноваційного розвитку [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. Т.В. Касьяненко. - Суми: СумДУ, 2016. - 90 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53268>.

38. Формування фінансового механізму стабілізації економіки України [Текст] : звіт про НДР (заключний) / Кер. Н.А. Антонюк. - Суми : СумДУ, 2014. - 60 с. URL :<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39378>.

39. Чорна О. М., Мацнаєва О. О. Економічний зміст та проблематика управління капіталом підприємства реального сектору економіки України. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 2. С. 48-56.

40. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise's innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.

41. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 49-52.

Додаток А

Фінансова звітність публічного акціонерного товариства "Технологія".

Таблиця А.1 – Актив балансу

Актив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
I. Необоротні активи									
Нематеріальні активи:	1000	20	4008	3449	2695	2356	2579	2111	1213
первісна вартість	1001	23	4381	4381	4381	4381	5380	5807	5820
накопичена амортизація	1002	3	373	932	1486	2025	2801	3696	4607
Незавершені капітальні інвестиції	1005	19621	21743	24537	5518	12939	122108	147276	140269
Основні засоби:	1010	114890	126510	135759	225896	284703	419629	525728	584424
первісна вартість	1011	197713	233088	273890	393703	508410	725421	956849	1106303
знос	1012	82823	106578	138131	167807	223707	305592	431121	521879
Довгострокові фінансові інвестиції:									
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	1193	1003	15909	38648	107879	182512	251889	380612
інші фінансові інвестиції	1035	4	4	4	4	4	4	4	4
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	2424	2969	1018	988	1464	1478	1752	1795
Відстрочені податкові активи	1045	383	415	1270	685	1182	869	1985	2243
Інші необоротні активи	1090	0	0	0	0	0	0	36476	18699
Усього за розділом I	1095	138535	156652	181946	274634	410527	729379	967221	1129279
II. Оборотні активи									
Запаси	1100	29212	39525	59858	99150	119378	160213	222219	165679
Виробничі запаси	1101	17809	23002	34108	58186	60906	99282	0	0
Незавершене виробництво	1102	6738	9235	14486	24052	34238	31264	0	0
Готова продукція	1103	3815	5067	11156	16830	23955	29540	0	0
Товари	1104	850	2161	108	62	279	127	0	0
Кредиторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	55055	63141	111010	181347	247123	349968	434647	458109
Дебіторська заборгованість за розрахунками:									
за виданими авансами	1130	2771	5757	3449	25799	34674	22101	5760	6840
з бюджетом	1135	7825	11175	7501	11147	6956	20543	34356	6132
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	404	189	96	110	15016	1112	2923	17375
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0	0	0	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	7089	5075	4402	11433	2341	5808	41511	37645
Готівка	1166	2	0	0	0	5	9	0	0
Рахунки в банках	1167	0	0	0	0	2336	5799	0	0
Витрати майбутніх періодів	1170	23	7	15	30	0	461	75	126
Інші оборотні активи	1190	293	120	248	261	2265	797	353	235
Усього за розділом II	1195	102672	124989	186579	329277	427753	561003	741844	692141
Баланс	1300	241207	281641	368525	603911	838280	1290382	1709065	1821420

Таблиця А.2 – Пасив підприємства

Пасив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
I. Власний капітал									
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	9600	9600	9600	9600	9600	9600	9600	9600
Додатковий капітал	1410	32774	32774	32774	32774	32774	32774	32774	32774
Резервний капітал	1415	2400	2400	2400	2400	2400	2400	2400	2400
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	161283	176858	225479	426364	639467	840482	1064276	1245468
Усього за розділом I	1495	206057	221632	270253	471138	684241	885256	1109050	1290242
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення									
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0	0	20883	28909	190522	133016
Інші довгострокові зобов'язання	1515	63	0	0	0	0	116991	63428	103908
Довгострокові забезпечення	1520	1394	1881	3611	4247	0	0	0	0
Усього за розділом II	1595	1457	1881	3611	29864	20883	145900	253950	236924
III. Поточні зобов'язання і забезпечення									
Короткострокові кредити банків	1600	7419	7685	12494	0	4120	9959	24406	0
Поточна кредиторська заборгованість:									
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	496	94	0	14794	9721	28431	75120	50115
за товари, роботи, послуги	1615	23003	46696	75623	62702	95386	190001	154112	124781
за розрахунками з бюджетом	1620	346	278	542	18837	5462	9508	12244	7194
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0	0	4375	7964	10380	5413
за розрахунками зі страхування	1625	385	594	747	1127	937	1174	1687	1818
за розрахунками з оплати праці	1630	1294	1446	2364	3341	4244	5160	14912	16437
за одержаними авансами	1635	538	680	1759	1354	2475	2213	3349	3323
Поточні забезпечення	1660	0	0	0	0	4932	7336	10490	12444
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0	0	3999	4028	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	212	655	1132	754	1880	1416	49745	78142
Усього за розділом III	1695	33693	58128	94661	102909	133156	259226	346065	294254
Баланс	1900	241207	281641	368525	603911	838280	1290382	1709065	1821420

Таблиця А.3 – Звіт про фінансові результати

Стаття	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	225318	266146	454886	795755	1088206	1288658	1553952	1498707
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-162471	-199972	-319929	-517903	-723650	-887334	-1127383	-1166494
Валовий прибуток	2090	62847	66174	134957	277852	364556	401324	426569	332213
Інші операційні доходи	2120	52104	50251	44111	63544	47682	32501	8549	6938
Адміністративні витрати	2130	-12165	-11522	-19969	-24608	-31371	-38783	-47302	-43805
Витрати на збут	2150	-13742	-17348	-26726	-46168	-71774	-101495	-123531	-126169
Інші операційні витрати	2180	-44790	-45011	-44136	-53215	-25168	-21282	-27829	-25258
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	44254	42544	88237	217405	283925	272265	236456	143919
Дохід від участі в капіталі	2200	118	114	1823	22777	48827	31932	45893	52593
Інші фінансові доходи	2220	1364	681	1	0	1783	1021	0	0
Інші доходи	2240	11413	3759	708	8307	8083	7	7318	43433
Фінансові витрати	2250	-241	-484	-4214	-3007	-3824	-2829	-26205	-27183
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0	-38	-22	-389	0	0
Інші витрати	2270	-11491	-2327	-2474	-5196	-4101	-14895	-269	-77
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	45417	44287	84081	240248	334671	287112	263193	212685
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	9773	8712	15460	39363	51568	46097	-39399	-29359
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	35644	35575	0	0	0	0	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	0	68621	200885	283103	241015	223794	183326